

Keywords: shareholder, share, priority, additional emission, placement of shares, participant of placement.

*Поліщук Світлана Сергіївна,
магістр права другого року навчання,
Запорізький національний університет*

ГАРМОНІЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА ПРО АДВОКАТСЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ З ВІДПОВІДНИМИ ПРАВОВИМИ СТАНДАРТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: НА ПРИКЛАДІ УЧАСТІ АДВОКАТА У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Майнові та особисті права людини, що реалізуються у цивільно-правових відносинах, історично одні з найважливіших юридико-екзистенційних суб'єктивних можливостей. Матеріальний вимір існування і розвитку людства заснований на визнанні і всебічному захисті права власності – публічної, приватної та інших форм. Його забезпечення у сучасному світі суть складних процесів адміністративного і судового характеру, як на національному, так й на міжнародному рівнях. Зокрема, в межах європейської цивілізації зазначене право згадується у ст. 1 Протоколу № 1 від 20.03.1952 до Конвенції про захист прав і основоположних свобод від 04.11.1950 р. (далі – ЄКПЛ) як таке, що означає для кожного (фізичної або юридичної осіб) мирне володіння своїм майном, а також виключення ситуацій позбавлення свого майна інакше як в інтересах суспільства і на умовах, передбачених законом або загальними принципами міжнародного права. Цивілізаційний розвиток України як частини Європи обов'язково передбачає імплементацію високих стандартів правового (організаційного, процесуального та ін.) забезпечення майнових та особистих прав людини, залучення до цього фахівців належної кваліфікації, серед яких одне з ключових місць посідають адвокати. Серед вітчизняних вчених питанням адвокатської діяльності приділено уваго у численних роботах Н. Артем'євої, Т. Коломоєць, І. Марочкина, А. Святоцького, О. Яновської та ін. Водночас порушені у контексті заявленої тематики цієї роботи питання залишились недостатньо повно розкритими, а тому актуальні для розробки.

За ч. 1 ст. 24 Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, сторони домовились надалі розвивати судове співробітництво у цивільних та кримінальних справах, повною мірою використовуючи відповідні міжнародні і двосторонні

документи та ґрунтуючись на принципах юридичної визначеності і праві на справедливий суд [1]. Надані Європейським судом з прав людини інтерпретації передбаченого ст. 6 ЄКПЛ права на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом з-поміж іншого містять можливості отримати правову допомогу, що необхідна для ефективного доступу до суду. Відповідно до п. 5, 6 і 9 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05.07.2012 № 5076-VI, у цивільних справах адвокати здійснюють захист, представництво і надають інші види правової допомоги клієнту [2].

Визначення поняття «адвокат», умов та основних складових його предмету діяльності суть первинних засад гармонізації відповідного законодавства нашої країни з правовими нормативами ЄС, де адвокат (англ. lawyer – юрист, правник) – це будь-яка особа, яка має право здійснювати свою професійну діяльність під одним із позначень, відповідно до національного законодавства своєї держави. Особа, приймає професійне звання, яке використовується в державі-члені, з якої він походить, вираженою мовою або однією з мов цієї держави, із зазначенням професійної організації, якою він уповноважений займатися юридичною практикою або представляти інтереси іншої особи у суді. При цьому діяльність, що стосується представництва клієнта в судових процесах або перед державними органами, проводиться в кожній державі РЄ на умовах, встановлених для адвокатів, створених у цій державі, за винятком будь-яких умов, що вимагають проживання або реєстрації у професійній організації, у цій державі [3]. Т. Вільчик визначила, що особи, які бажають займатися адвокатською практикою у країнах ЄС, мають бути: 1) вихідцями з однієї з держав – членів ЄС або держави, що є стороною угоди про Європейський економічний простір; 2) мати диплом про вищу юридичну освіту (як мінімум, магістра права – Французька Республіка) або взагалі не мати юридичної освіти (Англія, Уельс); 3) мати стаж роботи за юридичною спеціальністю, як правило, від 3-х до 6-ти років; 4) пройти стажування (практику) під керівництвом адвоката, що має стаж роботи за спеціальністю від 1-го до 5-ти років, строк якого складає від 1-го до 5-ти років; 5) скласти кваліфікаційний іспит, який проводиться, як правило, у декілька етапів. Серед особливостей вимог до осіб, які претендують на здобуття статусу адвоката у країнах ЄС, виокремлюють: необхідність атестації кожні пів року у відповідній раді адвокатів, участь в кожному семестрі принаймні у 20 судових засіданнях по цивільних і кримінальних справах, захист 4-х рефератів по праву (Італійська Республіка); наявність приміщення у власності або оренді (Республіка Словенія); укладення договору страхування цивільної

відповідальності у ФРН, де вимоги до кандидатів на здобуття статусу адвоката прирівнюються до вимог до кандидатів на посаду судді. Особливі вимоги висуваються до моральних якостей претендента. Принциповий характер мають положення про обов'язкову наявність свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю може бути вручене лише після пред'явлення документа, що підтверджує факт укладення договору страхування матеріальної відповідальності; про можливість використання терміну «спеціалізований адвокат» для позначення спеціалізації на конкретних категоріях/предметах справ адвокатів, які отримали особливі знання та досвіду відповідній галузі права, що покликане сприяти підвищенню їх кваліфікації і поліпшенню якості правової допомоги [4, с. 23-24].

Спеціалізація адвокатів на певних справах стійкий тренд ринкових економік, який, проте, поєднаний з необхідністю мати компетентності у суміжних юриспруденції галузях знань – економіці, філології, психології та ін., що здобуваються на підставі спеціальних навчальних програм, наприклад, «управління бізнесом» [5, с. 391]. Слід вживати всіх необхідних заходів для забезпечення високого рівня правової підготовки і моральності як передумови приєднання до професії, а також для забезпечення безперервного підвищення кваліфікації адвокатів. Юридична освіта, включаючи програми підвищення кваліфікації, має зміцнювати юридичні навички, забезпечувати краще розуміння питань етики і прав людини та вчити адвокатів поважати, захищати і відстоювати права та інтереси їхніх клієнтів і підтримувати належне відправлення правосуддя (п. 2, 3 принципу II) [6]. Під час призначення адвоката враховуються його спеціалізація, досвід роботи, навантаження, складність справ, у яких адвокат бере участь (ч. 2 ст. 21) [7]. Відповідно фахова спеціалізація адвоката (знання і досвід їхньої практичної апробації) на предметі спору та особливостях механізмів релевантних йому процесуальних дій пришвидшує та забезпечує успіх вирішення справи на користь клієнта. Характерною для країн Європи рисою участі адвоката у цивільному процесі, за одночасних потреби особи в отриманні адвокатської допомоги та браку коштів на це, стає обов'язок держави забезпечити своєму громадянину таку допомогу тільки тоді, коли це визначено у національному законодавстві, у разі процесуальної або матеріально-правової складності розгляду та вирішення справи у межах судового провадження, задля забезпечення ефективного доступу до захисту своїх прав судом (аб. 7 п. 26 справи «Ейрі проти Ірландії» [8]). Як бачимо, на відміну від кримінального процесу, коли для надання адвоката підсудному на безоплатній для нього основі потрібна лише заява від такої особи, у межах цивільного процесу надання адвоката на таких умовах

вимагає дотримання низки інших зазначених критеріїв. У разі відсутності цих критеріїв як по факту об'єктивних можливостей їхнього встановлення громадянином, так і формально, у т.ч. внаслідок відсутності або неадекватності реальним умовам відтворення та розвитку громадян відповідних норм права, доступність адвокатської правової допомоги для них у цивільних справах часто стає обмеженою внаслідок високої вартості послуг. Наприклад, в Україні право на безоплатну вторинну правову допомогу мають, окрім соціально вразливих верств населення (інвалідів, дітей-сиріт та ін.), особи, які перебувають під юрисдикцією України, якщо їхній середньомісячний дохід не перевищує двох розмірів прожиткового мінімуму, розрахованого та затвердженого відповідно до закону для осіб, які належать до основних соціальних і демографічних груп населення (п. 1 ч. 1 ст. 14) [7]. Для працездатних осіб такий мінімум у грудні 2019 р. складає 2 102,00 грн. Реальна ситуація на ринку юридичних послуг в Україні така, що складання усіх необхідних процесуальних документів, представництво інтересів в судах та інших органах публічної влади обраховується тисячами гривень. Крім цього, тарифікація адвокатських послуг відмінна за регіонами, антропогенними центром та периферією, що не враховано у законі. У будь-якому разі громадянин, який має більший дохід ніж зазначені два мінімуми навіть на суму, що не покриває його витрат на адвокатські послуги робить його права незахищеними. Врахуємо також, що держава поклала на громадянина обов'язок довести своє право на отримання послуг адвоката за рахунок публічних бюджетів (ч. 4 ст. 18) [7]. Водночас, в умовах наявних технічних та інформаційних можливостей цифрової епохи публічна влада має доступ до відомостей про майновий стан будь-кого зі своїх громадян, відповідно зобов'язувати громадян виконувати робити зі збору таких відомостей, тим більш у паперовій формі, абсурд та порушення принципу верховенства права. Важливо також, що час і сили, які потрібні для збору документів з такими відомостями, критично загрожують здоров'ю і/або життю соціально вразливих громадян, у яких елементарно відсутні для цього фізіологічні, психологічні і/або інші можливості.

Отже, уніфікація вітчизняних норм з відповідними європейськими нормативами простежується щодо загальних вимог до атестації правника за спеціалізацією адвокатська діяльність. Відмінності інституту таких вимог несуттєві й стосуються окремих деталей юридичної освіти, тривалості стажування, стажу роботи, страхування цивільної відповідальності, етичних питань тощо. У розрізі цивільно-процесуальної участі адвоката дивергентних ознак стає більше, зокрема відносно відображення у національному

законодавстві правил щодо спеціалізації адвокатів, які об'єктивно корелюють з обставинами стійкого розвитку економіки та попиту ринку на такі спеціалізації. Для України проблемою залишається відсутність правової допомоги для більшості громадян, які, за оцінками ВБ і МВФ, бідні або знаходяться за межею бідності, а тому елементарно не охоплені такою допомогою з боку адвокатів, їхні права у сфері цивільно-правових відносин перманентно не реалізовані, не захищені. Профільне вітчизняне законодавство повинне бути перетворене на таке, що чітко й послідовно відображає проголошені у країнах ЄС ідею верховенства права та інші правові цінності високорозвиненої цивілізації.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та ЄС, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27.06.2014. URL: https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/984_011
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>
3. Council Directive 77/249/EEC of 22 March 1977 to facilitate the effective exercise by lawyers of freedom to provide services URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=celex%3A31977L0249>
4. Вільчик Т. Б. Адвокатура як інститут реалізації права на правову допомогу: порівняльно-правовий аналіз законодавства країн Європейського Союзу та України: автореф. дис. ... док. юрид. наук : 12.00.10. К., 2018. 40 с.
5. Футей Б. Становлення правової держави в Україні : 1991-2011. К. : Юрінком Інтер, 2011. 456 с.
6. Рекомендація Комітету міністрів РЄ «Про свободу професійної діяльності адвокатів» № R(2000)21 від 25.10.2000 р. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/R_2000_21_2000_10_25.pdf
7. Про безоплатну правову допомогу : Закон України від 02.06.2011 № 3460-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17>
8. Case of Airey v. Ireland (Application no. 6289/73) 9 October 1979. URL : <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-57420%22%7D>

Ключові слова: адвокат, Європейський Союз, майно, права людини, правова допомога, суд, цивільний процес.

Keywords: lawyer, European Union, property, human rights, legal aid, court, civile process.